Odnos crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja

Glas, Tihana

Master's thesis / Diplomski rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:227336

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J.J. Strossmayera Osijek
Filozofski fakultet
Studij psihologije

ODNOS CRTE TRAŽENJA UZBUĐENJA I IZBORA ZANIMANJA

Diplomski rad

Tihana Glas

Mentor: *Prof. dr. sc.* Igor Kardum

Osijek, 2013.

SADRŽAJ

UVOD 1
Traženje uzbuđenja 1
Profesionalni interesi 2
Hollandova teorija profesionalnih interesa 3
Odnos crte traženja uzbuđenja i profesionalnih interesa 4
Crta traženja uzbuđenja i pet velikih faktora ličnosti 6
Hollandova teorija profesionalnih interesa i pet velikih faktora ličnosti 6
Odnos crte traženja uzbuđenja, pet velikih faktora ličnosti i profesionalnih interesa 7

CILJ ISTRAŽIVANJA 9

PROBLEMI 9

HIPOTEZE 9

METODOLOGIJA 10
Sudionici 10
Instrumenti 10
Postupak 11

REZULTATI 12

RASPRAVA 23

ZAKLJUČAK 27

LITERATURA 29

ODNOS CRTE TRAŽENJA UZBUĐENJA I IZBORA ZANIMANJA

THE RELATION OF SENSATION SEEKING TRAIT AND CHOOSING THE JOB

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos između crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja te provjeriti postoji li razlika između učenika i učenica u odabiru pojedinih kategorija zanimanja s obzirom na crtu traženja uzbuđenja. Podaci su prikupljeni od 292 učenika četvrtih razreda iz tri gimnazije s područja Osijeka i Belog Manastira u dobi od 17 do 19 godina. Ispitanici su ispunili dva upitnika-Hollandov *Upitnik za samoprocjenu profesionalnih interesa* i *Skalu traženja uzbuđenja***.** Rezultati regresijskih analiza pokazali su da mjere traženja uzbuđenja predviđaju sve profesionalne interese, no ne u potpunosti u očekivanom smjeru. Testirana je značajnost razlika aritmetičkih sredina između učenika i učenica za mjere traženja uzbuđenja i profesionalne interese. Rezultati pokazuju da učenici postižu značajno više rezultate na ukupnom rezultatu crte traženja uzbuđenja i svim subskalama, osim na subskali Traženje iskustva. Učenici više preferiraju realistične, poduzetničke i konvencionalne interese, a učenice umjetničke i socijalne, dok se za istraživačke interese razlika nije pokazala značajnom. Napravljene su i regresijske analize s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima profesionalnih interesa s obzirom na spol. Kod učenika su mjere traženja uzbuđenja značajan prediktor svih profesionalnih interesa, osim realističnih, dok su kod učenica značajni prediktori za realistične, istraživačke, umjetničke i poduzetničke interese.

Ključne riječi: traženje uzbuđenja, profesionalni interesi, regresijska analiza, crte ličnosti.

Summary:

The aim of this study was to investigate relationship between the sensation seeking trait and occupational choice, as well as to check the existence of differences between girls and boys in their occupational choices in relation to the sensation seeking traits.

The data was collected among 292 pupils aged 17 – 19 attending grade 4 in three grammar schools from Osijek and Beli Manastir. Pupils have filled in two surveys – *Holland's Self-Directed Search* and *Zuckerman Sensation Seeking Scale*. The results of the regression analyses showed that the measures of sensation seeking predict all professional interests, but not always in expected direction. The importance of diversity of arithmetic mean was tested between girls and boys for measuring sensation and professional interests. The results show that pupils have considerably better results in total related to sensation seeking trait and all subscales except for the subscale of experience seeking. Boys showed stronger realistic, enterprising and conventional interests and girls showed stronger artistic and social ones while they do not show any significant differences in investigative interests.

Regression analyses have been made with measures for sensation seeking as predictors of occupational choices in regard of gender. Measures for sensation seeking are significant predictors of all professional interests except for realistic ones for boys while there are significant predictors of realistic, investigative, artistic and enterprising interests for girls.

Key words: sensation seeking, vocational interests, regression analysis, personality traits.

Uvod

Traženje uzbuđenja

Traženje uzbuđenja je dimenzija ličnosti koju obilježava potreba za traženjem različitih, složenih i intenzivnih senzacija i iskustava te spremnost na poduzimanje fizičkih, socijalnih, legalnih i financijskih rizika u svrhu ostvarivanja tih iskustava (Zuckerman, 1994; prema Hansen i Breivik, 2001). Nakon što je američki psiholog Marvin Zuckerman 1970.-ih postavio koncept traženja uzbuđenja, ovaj je konstrukt postao predmetom mnogih istraživanja. Prilikom svojih istraživanja, Zuckermann i Haber (1965, prema Larsen i Buss, 2008) uočili su uznemirenost kod nekih ljudi kao posljedicu iskustva osjetne deprivacije. Ti su ljudi često napuštali Zuckermannove eksperimente i tražili mnogo podražajnih materijala te je Zuckermann smatrao da se radi o ljudima s izraženom potrebom za uzbuđenjima. S obzirom na njihovu tendenciju da traže podražaje, nazvao ih je „tražiteljima uzbuđenja“. Osobe visoko na skali traženja uzbuđenja sklone su opasnim pothvatima, imaju veću potrebu za novošću i promjenom, aktivnije su, otvorenije za nova iskustva, sklone bivanju izvan kontrole, agresivnije, nesklone ponavljanju i rutinskim poslovima, monotoniji te osjećaju nemir kada se stvari prestanu mijenjati. Često traže nova osjetna ili mentalna iskustva kroz nekonvencionalne životne stilove i često su politički liberalnije (Larsen i Buss, 2008). Zadovoljavanje sklonosti za stimulacijom može se postići kroz mnoga ponašanja, aktivnosti i stavove (Arnett, 1991; Irwin i Millstein, 1986; Zuckerman, 1985, 1994; Zuckerman i Neeb, 1980; prema Roberti 2004a), što uključuje područja kao što su izbor zanimanja, rekreacije, stila života, sporta i socijalnih interakcija.

Iako je Zuckerman u početku mislio da je crta traženja uzbuđenja jedan generalni faktor, brojna kasnija istraživanja su pokazala da se ona sastoji od 4 relativno nezavisna faktora:

1) *traženje uzbuđenja i pustolovina* (*Thrill and Adventure Seeking*-TAS)
   - uključuje potrebu za sudjelovanjem u aktivnostima koje osiguravaju fizičku opasnost i rizik (alpinizam, ronjenje, skakanje padobranom, letenje i sl.)
2) *traženje iskustva* (*Experience Seeking*-ES)
   - uključuje traženje svježih senzacija i doživljaja, uzbudljivih misaonih aktivnosti i putovanja, te usvajanje nekonformističkog stila života
3) *dezinhibicija ili otkočenost* (*Disinhibition*-DIS)
   - objašnjava ponašanja kroz koja se oslikava želja za socijalnom i seksualnom otkočenošću, kao što su opijanje u društvu ili stalno mijenjanje seksualnih partnera
4) *osjetljivost na dosadu* (*Boredom Susceptibility* -BS)

- uključuje ponašanja u kojima se ne podnosi jednoličnost, izbjegavaju se repetitivni rutinski poslovi i dosadne, neaktivne osobe (Zuckerman, 2007).

Što se kod nekih ljudi nalazi u podlozi takvog ponašanja? Pretpostavlja se kako je crta traženja uzbuđenja odraz kemijskih procesa u mozgu, odnosno razine katekolamina, norepinefrina i dopamina u centru za nagradu limbičkog sustava te funkcioniranja neuroregulatora, posebice monoaminooksidaze - MAO (Fulgosi, 1994). Ispitivanjima je utvrđeno da ljudi visoko na crti traženja uzbuđenja u usporedbi s ljudima nisko na ovoj crti imaju niže razine MAO u svom krvotoku. Ta korelacija varira kroz razna istraživanja, ali uvijek ima negativan predznak. MAO zapravo djeluje kao kočnica živčanog sustava jer je zaslužna za rastavljanje neurotransmitera i na taj način inhibiciju neuroprijenosnika. S obzirom na nisku razinu MAO, tražitelji uzbuđenja imaju manje inhibicije u živčanim sustavima te kao posljedicu toga i manje kontrole nad svojim emocijama, mislima i ponašanjem (Larsen i Buss, 2008). Razina koncentracije MAO mijenja se u funkciji dobi-najniža je u adolescenciji te se povećava sa starenjem. Također, ovisi i o spolu: žene neovisno o dobi imaju višu razinu MAO od muškaraca jer muški spolni hormoni smanjuju razinu MAO. Sukladno tome žene postižu niže rezultate od muškaraca pri ispitivanju traženja uzbuđenja (Zuckerman i Khulman, 2000).

Razine MAO-a su velikim dijelom genetski određene, a istraživanja heritabilnosti ove crte pokazuju da je oko 60% varijance traženja uzbuđenja genetski uvjetovano, dok ostali dio varijance uglavnom nije uvjetovan obiteljskim okružjem, već okolinom i iskustvima izvan doma koje sami biramo. Dakle, ova crta ima dobre biološke temelje (Zuckerman, 2000).

Profesionalni interesi

Šverko (2003) profesionalne interese definira kao ono što pojedinca usmjerava prema određenom zanimanju, potiče ga da se bavi aktivnostima vezanim uz to zanimanje, što ga motivira da se školuje i obrazuje u tom području djelatnosti, što mu informiranje o konkretnom zanimanju i pripadajućim obrazovnim programima čini ugodnim te što ga ispunjava zadovoljstvom dok obnaša konkretne radne aktivnosti. Ukratko, profesionalni interesi usmjeravaju profesionalni razvoj pojedinca i utječu na njegove profesionalne odluke.

Razvoj interesa odvija se kroz interakciju urođenih osobina i stečenog iskustva (Gottfredson, 1999; Hansen, 1994; Holland, 1997; Maloney, Bouchard i Segal, 1991; Tyler, 1961; Gati, 1991; prema Šverko, 2003). Prema tome, pogledi na porijeklo interesa mogu se podijeliti u dvije struje–statičku koja pretpostavlja da je genetski doprinos za objašnjenje razvoja interesa veći od okolinskog i dinamičku koja daje prednost okolinskim faktorima (Hansen, 1994; prema Šverko,

2003). Novija istraživanja upućuju na veću važnost utjecaja nasljeđa što u ranijim istraživanjima nije bio slučaj (Holland,1997; prema Šverko, 2003).
Interesi se razvijaju i formiraju tijekom odrastanja djeteta, no tek tijekom adolescencije se može očekivati razvoj i formiranje stabilnih interesa pojedinca (Tracey i Ward, 1998; Tracey, 2001; Šverko, 2002; prema Šverko, 2003).

Hollandova teorija profesionalnih interesa

Hollandova teorija profesionalnih interesa, odnosno tipova ličnosti i radnih okolina jedna je od najpoznatijih modela strukture profesionalnih interesa. Prema ovoj teoriji, većina ljudi se može rasporediti u 6 tipova ličnosti: realistički (R-realistic), istraživački (I-investigative), umjetnički (A-artistic), socijalni (S-social), poduzetnički (E-enterprising) i konvencionalni tip (C-conventional) (Hedrih i Šverko, 2007). Pri tome je svaki od tipova ličnosti zamišljen kao teorijski ili idealan tip s kojim se uspoređuju realne osobe. Pripadnost pojedinom tipu ličnosti određuje se na temelju usporedbe pojedinčevih osobina. Tako sve osobine određuju ukupan profil ličnosti pojedinca, dok najizraženije određuju dominantan tip ličnosti. Sukladno ovih 6 tipova ličnosti, postoji i 6 tipova radnih okolina. One su također teorijski modeli prema kojima se mogu odrediti realne okoline. Okoline nastaju okupljanjem pojedinaca istog dominantnog tipa ličnosti pri čemu je važno da im okolina omogući razvijanje vlastitih vještina i sposobnosti, izražavanje vlastitih vrijednosti i stavova te postizanje željenih ciljeva kroz bavljenje temama i problemima od zajedničkog interesa. Svaki pojedinac nastoji pronaći sebi odgovarajuću okolinu u kojoj će se moći samoaktualizirati pa će tako pojedinac umjetničkog tipa ličnosti težiti umjetničkoj radnoj okolini. Budući da je ponašanje određeno interakcijom ličnosti pojedinca i okoline u kojoj se on nalazi, moguće ga je predvidjeti na temelju poznavanja profila ličnosti pojedinca i profila okoline u kojoj se nalazi (Šverko, 2003).

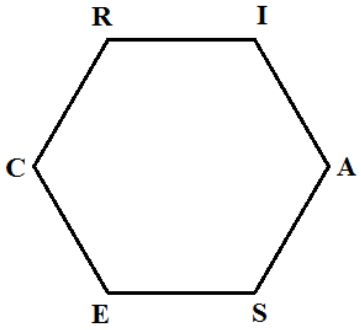
RIASEC tipovi profesionalnih interesa

Realistički interesi mogu se opisati kao sklonost prema sustavnom i pažljivom korištenju predmeta, alata, strojeva te prema razvoju raznovrsnih tehničkih i manualnih vještina. *Istraživački interesi* očituju se u sklonosti prema promatranju, proučavanju i istraživanju fizikalnih, bioloških i kulturalnih fenomena te prema razvoju znanstvenih i matematičkih vještina.
Umjetnički interesi opisuju sklonost umjetničkom izražavanju.

Socijalni interesi jesu interesi za informiranje, poučavanje, pomaganje i liječenje drugih ljudi uz primjenu socijalnih vještina.
Poduzetnički interesi opisuju sklonost poduzetničkim ili menadžerskim poslovima koji podrazumijevaju vlastitu inicijativu, vođenje drugih ljudi i smisao za organizaciju.
Konvencionalni interesi odnose se na sklonost uredskim, financijskim ili administrativnim poslovima u kojima je važna točnost, preciznost i smisao za detalje (Hedrih i Šverko, 2007).

Prema Hollandu (1997; prema Šverko, 2003) odnos među tipovima RIASEC interesa, kao i RIASEC okolina može se prikazati heksagonom u kojemu bliskost tipova implicira njihovu međusobnu sličnost (Slika1).

Slika 1. Hollandov heksagonalni model strukture profesionalnih interesa.

Kako bi pojedinac bio zadovoljniji i uspješniji u svom poslu, duže ostao na nekom radnom mjestu i izgradio uspješnu i zaokruženu karijeru, važno je da ima razvijeni identitet (mjera jasnoće pojedinčevih ciljeva, interesa i talenata) te konzistentne (što sličnije najizraženije interese) i diferencirane (kristalizirane) interese koji su kongruentni s radnom okolinom (Šverko, 2003).

Odnos crte traženja uzbuđenja i profesionalnih interesa

Istraživanja traženja uzbuđenja pokazala su da su za osobe koje su visoko na crti traženja uzbuđenja idealna nekonvencionalna, odvažna i poduzetna zanimanja. Brojna su istraživanja potvrdila da postoji povezanost crte traženja uzbuđenja i profesionalnih interesa te izbora zanimanja (Roberti, 2004b). Stimulirajuće zanimanje dobar je izvor uzbuđenja za „tražitelje uzbuđenja“. Kish i Donnwerth (1969; prema Roberti, 2004b) izvještavaju o povezanosti između visokog rezultata na crti traženja uzbuđenja i profesionalnih interesa kojima su glavne

komponente radni zahtjevi koji uključuju nove situacije, stimulirajuća okruženja, nestrukturirane zadatke i fleksibilnost. Muškarci koji postižu više rezultate na crti traženja uzbuđenja skloni su birati znanstvena ili socijalna zanimanja poput psihologa, psihijatra i socijalnog radnika. S druge strane, oni koji postižu niže rezultate na ovoj crti biraju zanimanja koja uključuju strukturirane, rutinske i dobro definirane zadatke. Ženska tradicionalna zanimanja poput učiteljice i kućanice negativno su povezana s traženjem uzbuđenja, a zanimanja sa stimulirajućim radnim zahtjevima i kod žena su pozitivno povezana s visokim rezultatom na crti traženja uzbuđenja.

Zaleski (1984; prema Roberti, 2004b) također navodi da su rezultati na crti traženja uzbuđenja povezani s odabirom određenih zanimanja. Osobe koje rade u gorskoj službi spašavanja i vatrogasci imaju viši rezultat na subskali Traženja uzbuđenja i pustolovina u usporedbi s profesionalnim sportašima koji se bave auto utrkama, padobranstvom i planinarenjem. Nadalje, obje grupe imaju više rezultate na subskali Dezinhibicije u odnosu na kontrolnu grupu.

Iako mnoga zanimanja povezana s traženjem uzbuđenja podrazumijevaju visoki rizik, mnoga od njih ne moraju biti rizična, ali su ipak stimulativna. Roberti (2004a) govori o povezanosti traženja uzbuđenja i forenzičke identifikacije kod studenata. Forenzička identifikacija je znanost koja se bavi dokumentiranjem, skupljanjem i analiziranjem kriminalističkih dokaza, a uključuje radne zahtjeve koji se neprestano mijenjaju i imaju visoku vanjsku stimulaciju. Ona omogućava „tražiteljima uzbuđenja“ društveno prihvatljiv način da ostvare svoju potrebu za stimulacijom bez osobnog sudjelovanja u socijalnim i zakonski štetnim ponašanjima. Drugim riječima, forenzička identifikacija omogućava „tražiteljima uzbuđenja“ da pronađu adekvatnu, nerizičnu stimulaciju u profesionalnom izboru.

Slični su nalazi dobiveni kod pomagača u kriznim intervencijama nakon silovanja. Best i Kilpatick (1977; prema Trimpop, 1994) uspoređivali su profile ličnosti 14 medicinskih sestara koje rade na pedijatriji i 20 savjetovateljica koje su radile sa žrtvama silovanja. Savjetovateljice su imale različite radne zahtjeve-radile su u prenapučenim sobama za hitne slučajeve uz visoku razinu senzorne stimulacije kao što su rad s više pojedinaca, kaotično okruženje, te izloženost osobama s traumama. Kako bi se usporedile ove dvije skupine, ispitanici su ispunili Minnesota multifazični inventar ličnosti (MMPI) i Skalu traženja uzbuđenja (SSS-V), a rezultati su pokazali kako savjetovateljice imaju otvorenije i fleksibilnije stavove prema pacijentima. One su u odnosu na medicinske sestre imale značajno više rezultate na dvije subskale SSS-V-Dezinhibiciji i Traženju iskustva.

Oleszkiewicz (1982; prema Roberti 2004a) navodi da zanimanja koja omogućuju nove senzacije i iskustva (kao što su zanimanje novinara, sportaša i kirurga) privlače osobe s povišenim ukupnim rezultatom na crti traženja uzbuđenja, te na subskalama Traženje uzbuđenja i

pustolovina i Osjetljivosti na dosadu. U njegovom istraživanju, maturanti su imali zadatak odabrati tri najviše privlačna i tri najmanje privlačna zanimanja s liste koja je sadržavala 44 vrste zanimanja. Pokazalo se da su osobe koje su odabirale zanimanja koja uključuju određeni stupanj rizika (piloti, policajci, vojni časnici) imale i povišene rezultate na subskali Traženje uzbuđenja i pustolovina.

Crta traženja uzbuđenja i pet velikih faktora ličnosti

Traženje uzbuđenja je dimenzija ličnosti koja je povezana s crtama ličnosti iz petofaktorskog modela ličnosti (Aluja, Garcia, O. i Garcia, L.F., 2003). U istraživanju koje su proveli Costa i McCrae (1990; Zuckerman, 1994; prema Bratko i Butković, 2004) pronađena je pozitivna korelacija između ukupnog rezultata na crti traženja uzbuđenja te ekstraverzije i otvorenosti za iskustva, a negativna s ugodnosti i savjesnosti. Taj su nalaz potvrdili i Zuckerman i suradnici (1993; prema Bratko i Butković, 2004) koji su pronašli negativnu povezanost traženja uzbuđenja s ugodnosti i savjesnosti, a pozitivnu s ekstraverzijom, te Aluja i suradnici (2003) koji navode da je traženje uzbuđenja u pozitivnoj korelaciji s otvorenošću i ekstraverzijom. Nadalje, Garcia, L.F., Aluja, Garcia, O. i Cuevas (2005) izvještavaju o povezanosti crte traženja uzbuđenja i otvorenosti, te navode kako je ta povezanost očekivana s obzirom na to da otvorenost, kao i traženje uzbuđenja karakterizira traženje novih senzacija i socijalna nekonformnost. Bratko i Butković (2004) u istraživanju provedenom na uzorku adolescenata dobili su donekle drugačije rezultate odnosa traženja uzbuđenja i petofaktorskog modela ličnosti kod djevojaka i mladića. Kod djevojaka je dobivena statistički značajna negativna korelacija traženja uzbuđenja i savjesnosti, dok kod mladića ta povezanost nije značajna iako ide u istom smjeru. Kod djevojaka su dobivene i značajne korelacije s ekstraverzijom i autonomijom (otvorenošću), a kod mladića je jedina značajna korelacija traženja uzbuđenja i ekstraverzije. Ipak, u oba uzorka ekstraverzija i savjesnost bili su značajni prediktori traženja uzbuđenja, ali je mogućnost predikcije bila puno bolja kod djevojaka.

Hollandova teorija profesionalnih interesa i pet velikih faktora ličnosti

S obzirom da Hollandova teorija pridaje veliki značaj ličnosti, logično je da su provedena mnoga istraživanja između odnosa crta ličnosti i profesionalnih interesa. Ona su pokazala da među njima postoji značajno preklapanje, no rezultati istraživanja ipak nisu posve konzistentni. Neka istraživanja tako ukazuju na to da je ekstraverzija povezana s poduzetničkim i socijalnim interesima, ugodnost sa socijalnim interesima, otvorenost s umjetničkim i istraživačkim,

savjesnost s konvencionalnim (Gottfredson, Jones i Holland, 1993; Tokar, Vaux i Swanson, 1995; Schinka, Dye i Curtiss, 1997; De Fruyt i Mervielde, 1999; prema Krapić, 2005), dok je emocionalna stabilnost jedina od crta ličnosti petofaktorskog modela koja nije povezana niti s jednim tipom interesa (Barrricka i Gupte, 1997; prema Krapić, Kardum i Kristofić, 2008). Krapić i suradnici (2008) ispitivali su odnos crta ličnosti petofaktorskog modela i sposobnosti s profesionalnim interesima. Rezultati su pokazali kako je na temelju ekstraverzije moguće predvidjeti socijalne i poduzetničke interese, na temelju otvorenosti istraživačke i umjetničke interese, te iako je prediktivna snaga slabija za konvencionalne interese, moguće ih je predvidjeti na temelju crte savjesnosti. Realistični interesi nisu povezani niti s jednom od crta ličnosti petofaktorskog modela.

Odnos crte traženja uzbuđenja, pet velikih faktora ličnosti i profesionalnih interesa

Crta traženja uzbuđenja istraživana je u mnogim kontekstima, najviše po pitanju rizičnog ponašanja kao što su konzumacija cigareta, alkohola, droga, ovisnost o kockanju, seksualno rizična ponašanja i slično. S druge strane, nekolicina istraživača usmjerila se i na odnos ove crte sa sportskim aktivnostima i izborom zanimanja kao alternativnim i adekvatnim načinom postizanja potrebne stimulacije kod „tražitelja uzbuđenja“. Odnos crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja istraživan je većinom s konkretnim zanimanjima, poput forenzičke identifikacije ili pomagača u kriznim intervencijama nakon silovanja. Iz tog razloga, kako bi se obuhvatilo šire područje zanimanja, u ovome se istraživanju nastojalo ispitati kakav je odnos traženja uzbuđenja i različitih skupina profesionalnih interesa prema Hollandovoj teoriji. Budući da nam rezultati istraživanja na ovu temu nisu poznati, hipoteze u ovome istraživanju postavljene su posredno preko povezanosti crte traženja uzbuđenja i petofaktorskog modela ličnosti i povezanosti Hollandovih profesionalnih interesa i pet faktora ličnosti.

Iz navedenih istraživanja o povezanosti crta ličnosti iz petofaktorskog modela s crtom traženja uzbuđenja i profesionalnim interesima, može se proizvesti nekoliko zaključaka na temelju kojih su postavljene hipoteze u ovom istraživanju:

1) Budući da je traženje uzbuđenja pozitivno povezano s ekstraverzijom koja je u pozitivnoj korelaciji s poduzetničkim i socijalnim interesima, te s otvorenošću za iskustva koja je u pozitivnoj korelaciji s umjetničkim i istraživačkim interesima, moglo bi se pretpostaviti da je crta traženja uzbuđenja pozitivno povezana s poduzetničkim, socijalnim, umjetničkim i istraživačkim interesima pa i da je značajan prediktor ovih interesa.

2) S obzirom na to da je traženje uzbuđenja negativno povezano sa savjesnošću, a savjesnost je pozitivno povezana s konvencionalnim interesima, za pretpostaviti je da će traženje uzbuđenja biti negativno povezano s konvencionalnim interesima, te da će nizak rezultat na crti traženja uzbuđenja predviđati odabir konvencionalnih zanimanja.
3) Realistični interesi nisu povezani niti s jednom od crta ličnosti iz petofaktorskog modela. No, budući da su u Hollandovom heksagonalnom modelu strukture profesionalnih interesa blizu konvencionalnih interesa, te uključuju sustavno i pažljivo korištenje predmeta, alata i strojeva, moglo bi se zaključiti kako je njihova povezanost s crtom traženja uzbuđenja negativna. Osim toga, osobe koje imaju realistične interese doživljavaju sebe kao konformistične, praktične, konzervativne i rezervirane (Ludwikowski, 2010), što ide u prilog ovoj hipotezi jer su te karakteristike suprotne onima koje imaju osobe visoko na crti traženja uzbuđenja.

Budući da u literaturi nismo pronašli jednoznačne rezultate prema kojima bi se mogao utvrditi odnos crte traženja uzbuđenja i profesionalnih interesa s obzirom na spol, druga hipoteza je postavljena kao istraživačka.

Cilj istraživanja

Utvrditi odnos između crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja te provjeriti postoji li razlika između učenika i učenica u odabiru pojedinih kategorija zanimanja s obzirom na crtu traženja uzbuđenja.

Problemi

1. Ispitati predviđa li crta traženja uzbuđenja izbor pojedinih kategorija zanimanja.

2. Ispitati postoje li razlike između učenika i učenica u odabiru pojedinih kategorija zanimanja s obzirom na crtu traženja uzbuđenja.

Hipoteze

1. Učenici i učenice koji postižu više rezultate na crti traženja uzbuđenja pokazivat će više interesa prema istraživačkim, umjetničkim, socijalnim i poduzetničkim zanimanjima.
   Učenici i učenice koji postižu niže rezultate na crti traženja uzbuđenja pokazivat će više interesa prema realističnim i konvencionalnim zanimanjima.

2. Crta traženja uzbuđenja jednako će predviđati interes prema različitim kategorijama zanimanja kod učenika i učenica.

Metodologija

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 297 učenika četvrtih razreda iz tri gimnazije – I. gimnazije Osijek, II. gimnazije Osijek i Gimnazije Beli Manastir. Među sudionicima njih 202 (69,2%) je bilo ženskog, a 90 (30,2%) muškog spola, dok se raspon godina kretao od 17 do 19 (M=17,9, SD=0,34). Iz uzorka je isključeno 5 sudionika jer su nepravilno ispunili upitnik, te je u daljnju obradu išlo 292 sudionika.

Instrumenti

U istraživanju su korištena dva upitnika. Prvi je *Skala traženja uzbuđenja* (*Zuckerman Sensation Seeking Scale–SSS*-forma V, Zuckerman i sur., 1978; prema Šojat, 2007), instrument namijenjen za mjerenje razine traženja uzbuđenja. Skala sadrži 40 čestica, po 10 čestica za svaku od 4 subskale: Traženje uzbuđenja i avantura (TAS), Traženje iskustava (ES), Dezinhibicija (DIS) i Osjetljivost na dosadu (BS). Svakoj čestici pridružena su dva moguća odgovora, a od ispitanika se traži da označi odgovor koji bolje opisuje što se njemu sviđa ili kako se on osjeća. Jedan odgovor karakterizira pojedinca sa slabo izraženom potrebom za uzbuđenjem, dok drugi karakterizira pojedinca s jako izraženom potrebom za uzbuđenjem. Minimalan rezultat na svakoj subskali je 0, a maksimalan 10, dok se ukupan rezultat dobiva zbrajanjem rezultata dobivenih na pojedinim subskalama. Cronbachov alpha (α) koeficijent pouzdanosti iznosi od ,83 do ,86, a svake pojedine subskale: TAS od ,77 do ,82; ES od ,61 do ,67; Dis od ,74 do ,78; BS od ,56 do ,65 (Zuckerman, 1994). Pouzdanost unutarnje konzistencije na ovome uzorku iznosi α=,78, a svake pojedine subskale: TAS α=,68; ES α=,56; Dis α=,77; BS α=,55. Korelacije među subskalama kreću se od ,17 (p<,01, Dezinhibicija i Traženje iskustva te Dezinhibicija i Traženje uzbuđenja i avantura) do ,38 (p<,01, Dezinhibicija i Osjetljivost na dosadu).

Upitnik za samoprocjenu profesionalnih interesa (USPI, Šverko i Babarović, 2006) predstavlja hrvatsku inačicu Hollandova upitnika profesionalnih interesa. Upitnik se sastoji od 228 čestica (38 za svaki pojedini tip interesa) namijenjenih mjerenju RIASEC – profila kroz četiri različita tipa čestica – aktivnosti, kompetencije, zanimanja i samoprocjene. Ispitanici procjenjuju svoje preferencije prema različitim aktivnostima te kompetencije za pojedine radne aktivnosti i zanimanja na dihotomnim skalama (npr. „mogu“, „ne mogu“), dok osobne sposobnosti i vještine procjenjuju na skali Likertova tipa od 7 stupnjeva (1-„moje sposobnosti/vještine su niske“, 7-„moje sposobnosti/vještine su visoke“). Rezultati se dobivaju zbrajanjem odgovora na sva

pitanja iz određenog tipa, a konačne mjere dobivaju se zbrajanjem rezultata dobivenih na svaka od četiri tipa. Tri interesa s najvišim brojem bodova čine „kod“ ispitanika, međutim u ovome istraživanju je „kod“ korišten samo za dodatnu motivaciju ispitanika pri rješavanju upitnika. Pouzdanosti unutarnje konzistencije na ovome uzorku kreću se od ,82 za realistične interese do ,87 za umjetničke interese. Korelacije među dimenzijama kreću se od ,01 (p>,05, istraživački i poduzetnički interesi) do ,64 (p<,01, poduzetnički i konvencionalni interesi).

Postupak

Istraživanje je provedeno uz suglasnost ravnatelja škola. Provedeno je grupno ispitivanje po razrednim odijelima, na satovima razrednika, u trajanju od oko 35 minuta. Prije samog ispitivanja sudionici su dobili opću uputu kojom im je objašnjeno što je svrha istraživanja te je naglašeno da je ispitivanje dobrovoljno i anonimno (na upitnike nisu morali upisivati svoja imena već samo dob i spol) i da će podaci dobiveni u ovom istraživanju biti strogo povjerljivi i čuvani. U uputi je naglašeno kako je važno da budu iskreni te da prije ispunjavanja svakog upitnika pažljivo pročitaju pripadajuću uputu.

Samo ispitivanje sastojalo se od davanja samoiskaza na dva upitnika. Prvi upitnik koji su sudionici ispunjavali bila je *Skala traženja uzbuđenja,* a drugi *Upitnik za samoprocjenu profesionalnih interesa.* Kako bi bili dodatno motivirani da ispune upitnike, prije početka im je rečeno će dobiti uputu kako da izračunaju svoj rezultat-„kod“ za drugi upitnik nakon što riješe oba upitnika. Kada su to učinili, dobili su povratnu informaciju, odnosno objašnjenje pojedinih kategorija zanimanja kako bi saznali značenje svojih dominantnih interesa.

Rezultati

Prije obrade rezultata testiran je normalitet distribucije za pojedine varijable te je Kolmogorov-Smirnovljev test pokazao kako postoji statistički značajno odstupanje od normaliteta za sve varijable profesionalnih interesa te subskala crte traženja uzbuđenja uz razinu rizika pogrešnog zaključivanja manjeg od 1%. Međutim, u ovome istraživanju pretpostavlja se da ovo odstupanje neće značajno utjecati na rezultate statističkih postupaka koji zahtijevaju normalitet distribucija budući da je utvrđeno kako takvi postupci daju neprihvatljive rezultate samo u slučaju kada podaci sugeriraju da su pretpostavke parametrijske statistike narušene u ekstremnom stupnju. U drugim slučajevima, iako distribucije odstupaju od normalnih, ovi postupci daju prihvatljive rezultate (Aron i Aron, 1994, prema Milić, 2007).

U Tablici 1 prikazani su rezultati deskriptivne analize za varijablu crta traženja uzbuđenja i njezinih subskala, te profesionalnih interesa-realističnih, istraživačkih, umjetničkih, socijalnih, poduzetničkih i konvencionalnih.

Tablica 1

Prikaz aritmetičkih sredina, standardnih devijacija, najmanjih i najvećih vrijednosti, vrijednosti Kolmogorov- Smirnovljevog (K-S z) testa te razina značajnosti K-S testa ukupnog rezultata na crti traženja uzbuđenja i njezinih subskala, te profesionalnih interesa.

Varijable	*N*	*min*	*max*	*M*	*SD*	*K-S z*	*p*
Ukupan rezultat na crti traženja uzbuđenja	292	5	35	20,79	6,08	0,048	,200
Traženje uzbuđenja i avantura	292	0	10	6,33	2,40	0,137	,000
Traženje iskustva	292	0	10	5,38	2,11	0,100	,000
Dezinhibicija	292	0	10	5,64	2,70	0,097	,000
Osjetljivost na dosadu	292	0	8	3,40	2,01	0,123	,000
Realistični interesi	292	2	47	18,03	9,18	0,114	,000
Istraživački interesi	292	2	50	22,79	10,28	0,081	,000
Umjetnički interesi	292	5	50	24,70	11,38	0,079	,000
Socijalni interesi	292	7	50	32,29	9,51	0,075	,000
Poduzetnički interesi	292	2	50	26,60	11,01	0,063	,001
Konvencionalni interesi	292	2	46	17,45	9,67	0,114	,000

Legenda: N- broj sudionika, *min* – najmanji rezultat, *max* – najveći rezultat, *M*- aritmetička sredina, *SD*-standardna devijacija, *K-Sz* – *z*-vrijednosti Kolmogorov- Smirnovljevog testa, *p*- razina značajnosti Kolmogorov- Smirnovljevog testa.

Na skali traženja uzbuđenja minimalni rezultat je 0, a maksimalni 40. Pregledom minimalnih i maksimalnih rezultata, te standardne devijacije navedene skale (Tablica 1), vidi se da nije pokriven cijeli teoretski raspon, što ukazuje na to da se veći broj sudionika grupirao oko srednje vrijednosti skale (*M*=20,79, *SD*=6,08, *min*=5, *max*=35). Raspon rezultata na subskalama crte traženja uzbuđenja kreće se od 0 do 10, te su tri skale pokrile cijeli raspon, dok je nešto manji raspon za subskalu Osjetljivost na dosadu (0-8), te je zbog toga nešto niža i aritmetička sredina u odnosu na ostale subskale. Kod Upitnika za samoprocjenu profesionalnih interesa teoretski raspon rezultata kreće se od 0 do 50, te su 4 vrste profesionalnih interesa dostigle maksimalno mogući rezultat (istraživački, umjetnički, socijalni i poduzetnički), dok je najmanji rezultat iznosio 2 također za 4 vrste interesa (realistični, istraživački, poduzetnički i konvencionalni). Iz Tablice 1 vidi se da je najveća aritmetička sredina postignuta kod socijalnih interesa (*M*=32,29, *SD*=9,51), a najmanja kod konvencionalnih interesa (*M*=17,45, *SD*=9,67) što upućuje na to da je u ovome uzorku najviše osoba sa socijalnim interesima, a najmanje s konvencionalnim.

U Tablici 2 prikazane su korelacije između profesionalnih interesa i mjera traženja uzbuđenja za *N*=292 kako bi se dobila što jasnija slika povezanosti traženja uzbuđenja s profesionalnim interesima.

Tablica 2

Korelacije između profesionalnih interesa i mjera traženja uzbuđenja, za *N*=292 sudionika.

	R	I	A	S	E	C
TAS	,26**	,17**	,11	,04	,21**	,08
ES	,09	,13*	,26**	,05	- ,19**	-,19**
Dis	,07	-,07	-,18**	-,18**	,31**	,12*
BS	,13*	,14*	-,09	-,18**	,10	-,07
SSS	,20**	,13*	,02	-,11	,18**	-,01

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu; SSS=ukupan rezultat na Skali traženja uzbuđenja; R=realistični interesi, I=istraživački interesi; A=umjetnički interesi; S=socijalni interesi; E=poduzetnički interesi; C=konvencionalni interesi.

Povezanost ukupnog rezultata traženja uzbuđenja značajna je samo sa tri skupine profesionalnih interesa-realističnim (r=,20, p<,01), istraživačkim (r=,13, p<,05) i poduzetničkim (r=,18, p<,01).

Međutim, svaki od profesionalnih interesa statistički je značajno povezan sa barem jednom od subskala traženja uzbuđenja.

Kako bi se utvrdio doprinos rezultata crte traženja uzbuđenja u odabiru profesionalnih interesa na cijelome uzorku, napravljene su regresijske analize s profesionalnim interesima kao kriterijskim varijablama (Tablica 3).

Tablica 3

Rezultati multiplih regresijskih analiza za kriterijske varijable profesionalnih interesa na uzorku učenika i učenica (*N*=292).

Prediktori	REALISTIČNI		ISTRAŽIVAČKI	
	β	*p*	*β*	*p*
TAS	,246**	,000	,141*	,020
ES	,000	,993	,086	,158
Dis	-,007	,916	-,163**	,009
BS	,083	,185	,154*	,015
	R=,28 *F*=5,78	R^2=,08 *p*<,01	*R*=,26 *F*=5,14	R^2=,07 *p*<,01
Prediktori	UMJETNIČKI		SOCIJALNI	
	β	*p*	*β*	*p*
TAS	,078	,182	,064	,292
ES	,300**	,000	,094	,125
Dis	-,211**	,000	-,141*	,024
BS	-,093	,128	-,158*	,013
	R=,37 *F*=11,15	R^2=,13 *p*<,01	*R*=,25 *F*=4,58	R^2=,06 *p*<,01
Prediktori	PODUZETNIČKI		KONVENCIONALNI	
	β	*p*	*β*	*p*
TAS	,238**	,000	,136*	,024
ES	-,312**	,000	-,236**	,000
Dis	,322**	,000	,176**	,005
BS	,008	,893	-,105	,094
	R=,46 *F*=18,92	R^2=,21 *p*<,01	*R*=,29 *F*=6,55	R^2=,08 *p*<,01

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Regresijska funkcija s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima se pokazala statistički značajnom na razini značajnosti od 1% (F=5,78, p<,01) za realistične interese, no tim je prediktorima objašnjeno samo 8% varijance kriterija (R =,28). Unatoč tome, samo se jedan beta koeficijent pokazao statistički značajnim, i to za subskalu Traženje uzbuđenja i avantura (β=,246, p<,01).

Kod istraživačkih interesa mjere traženja uzbuđenja pokazale su se značajnim prediktorima na razini značajnosti od 1% (F=5,14, p<,01) te je njima objašnjeno samo 7% varijance kriterija (R=,26). Beta koeficijenti značajni su za tri subskale-Traženje uzbuđenja i avantura (β=,141, p<,05), Dezinhibicija (β=-,163, p<,01) i Osjetljivost na dosadu (β=,154, p<,05).

Mjere traženja uzbuđenja pokazale su se značajnim prediktorima na razini značajnosti od 1% i za umjetničke interese (F=11,15, p<,01), te je njima objašnjeno 13% varijance kriterija (R=,37). Pri tome su beta koeficijenti značajni za subskale Traženje iskustva (β=,300, p<,01) i Dezinhibiciju (β=-,211, p<,01).

Regresijska funkcija s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima pokazala se statistički značajnom na razini značajnosti od 1% (F=4,58, p<,01) za socijalne interese, te je njima objašnjeno samo 6% varijance kriterija (R=,25). Beta koeficijenti značajni su za dvije subskale-Dezinhibiciju (β=-,141, p<,05) i Osjetljivost na dosadu (β=-,158, p<,05).

Kod poduzetničkih interesa, mjere traženja uzbuđenja također su se pokazale značajnim prediktorima na razini značajnosti od 1% (F=18,92, p<,01) te je njima objašnjeno 21% varijance kriterija (R=,46). Beta koeficijenti statistički su značajni za tri subskale–Traženje uzbuđenja i avantura (β=,238, p<,01), Traženje iskustva (β=-,312, p<,01) i Dezinhibiciju (β=,322, p<,01).

Konačno, mjere traženja uzbuđenja značajni su prediktori na razini značajnosti od 1% (F=6,55, p<,01) i za konvencionalne interese, no njima je objašnjeno samo 8% varijance kriterija (R=,29). Beta koeficijenti značajni su za tri subskale-Traženje uzbuđenja i avantura (β=,136, p<,05), Traženje iskustva (β=-,236, p<,01) i Dezinhibiciju (β=,176 , p<,01).

Iako su se mjere traženja uzbuđenja pokazale značajnim prediktorima za sve profesionalne interese, važno je napomenuti kako objašnjavaju poprilično malo varijance kriterija.

U Tablici 4 prikazani su rezultati deskriptivne analize za varijablu crta traženja uzbuđenja i njezinih subskala te 6 profesionalnih interesa, posebno za učenike i učenice.

Tablica 4

Prikaz aritmetičkih sredina i standardnih devijacija rezultata za profesionalne interese i mjere traženja uzbuđenja u skupinama učenika i učenica.

Varijable	UČENICI (*N*=90)		UČENICE (*N*=202)	
	M	*SD*	*M*	*SD*
Ukupan rezultat na crti traženja uzbuđenja	23,21	5,58	19,71	5,99
Traženje uzbuđenja i avantura	7,12	2,35	5,98	2,33
Traženje iskustva	5,07	2,25	5,52	2,04
Dezinhibicija	6,88	2,53	5,09	2,59
Osjetljivost na dosadu	4,14	1,89	3,06	1,97
Realistični interesi	23,49	9,80	15,59	7,75
Istraživački interesi	23,47	9,83	22,49	10,48
Umjetnički interesi	21,32	10,46	26,20	11,47
Socijalni interesi	27,89	8,51	34,25	9,28
Poduzetnički interesi	32,79	10,68	23,85	10,01
Konvencionalni interesi	20,86	10,62	15,94	8,83

Iz Tablice 4 vidljivo je kako učenici u prosjeku postižu nešto više rezultate u odnosu na učenice na ukupnom rezultatu crte traženja uzbuđenja, te subskalama Traženje uzbuđenja i avantura, Dezinhibiciji i Osjetljivost na dosadu. Kod profesionalnih interesa, učenici u prosjeku postižu više rezultate na realističnim, istraživačkim, poduzetničkim i konvencionalnim interesima.

Kako bi se utvrdilo postoje li razlike između učenika i učenica u crti traženja uzbuđenja, napravljeni su t-testovi za ukupan rezultat na crti traženja uzbuđenja i njezine subskale-Traženje uzbuđenja i avantura, Traženje iskustva, Dezinhibicija i Osjetljivost na dosadu.
Također, kako bi se ispitalo odabiru li učenici u odnosu na učenice zaista više realistične, istraživačke, poduzetničke i konvencionalne interese, a učenice umjetničke i socijalne interese, napravljeni su t-testovi za 6 skupina profesionalnih interesa (Tablica 5).

Tablica 5

t- testovi za velike nezavisne uzorke između učenika (*N*=90) i učenica (*N*=202) za mjere traženja uzbuđenja i 6 skupina profesionalnih interesa.

	SSS	TAS	ES	DIS	BS
t	4,70	3,85	-1,72	5,49	4,37
P	,000	,000	,087	,000	,000
	R	I	A	S	E	C
t	6,76	0,75	-3,45	-5,55	6,90	3,84
p	,000	,454	,001	,000	,000	,000

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu; R=realistični interesi, I=istraživački interesi; A=umjetnički interesi; S=socijalni interesi; E=poduzetnički interesi; C=konvencionalni interesi.

Kao što se može vidjeti iz Tablice 5, dobivene su statistički značajne razlike između učenika i učenica na svim mjerama traženja uzbuđenja, osim na subskali Traženje iskustva. Prema tome, viši rezultati koje učenici postižu na ovim mjerama traženja uzbuđenja upućuju na to da bi mogla postojati stvarna razlika među spolovima u crti traženja uzbuđenja. Iako su učenice u prosjeku postizale nešto veće rezultate na subskali Traženje iskustva, ta se razlika nije pokazala značajnom.

Rezultati dobiveni t-testovima za profesionalne interese pokazuju kako postoji statistički značajna razlika između učenika i učenica u odabiru realističnih ($t(290)=6,76$, $p<,01$), umjetničkih ($t(290)=-3,45$, $p<,01$), socijalnih ($t(290)=-5,55$, $p<,01$), poduzetničkih ($t(290)=6,90$, $p<,01$) i konvencionalnih ($t(290)=3,84$, $p<,01$) interesa. Učenici više odabiru realistična, poduzetnička i konvencionalna zanimanja u odnosu na učenice, a djevojke više biraju umjetnička i socijalna zanimanja.

U Tablici 6 prikazane su korelacije između profesionalnih interesa i mjera traženja uzbuđenja posebno za učenike i učenice kako bi se dobila što jasnija slika povezanosti traženja uzbuđenja s profesionalnim interesima.

Tablica 6

Korelacije između profesionalnih interesa i mjera traženja uzbuđenja, za učenike (N=90) i učenice (N=202).

	UČENICI					
	R	I	A	S	E	C
TAS	,22*	,21*	,18	,16	,06	-,04
ES	,06	,13	,15	,03	-,47**	-,39**
Dis	-,03	-,21*	-,21*	-,30**	,18	,07
BS	-,05	-,01	-,09	-,14	-,21	-,25*
SSS	,08	,04	,01	-,10	-,16	-,22*
	UČENICE					
	R	I	A	S	E	C
TAS	,18**	,14*	,15*	,09	,17*	,06
ES	,19**	,14*	,30**	,02	-,00	-,05
Dis	-,08	-,03	-,10	-,01	,24**	,04
BS	,09	,19*	-,02	-,10	,11	-,07
SSS	,13	,15*	,11	,00	,19**	-,01

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu; SSS=ukupan rezultat na Skali traženja uzbuđenja; R=realistični interesi, I=istraživački interesi; A=umjetnički interesi; S=socijalni interesi; E=poduzetnički interesi; C=konvencionalni interesi.

Kao što je vidljivo iz Tablice 6, kod učenika se pokazala značajna korelacija ukupnog rezultata crte traženja uzbuđenja samo sa konvencionalnim interesima (r= -,22, p<,05). Međutim, svi su interesi značajno povezani sa barem jednom od mjera traženja uzbuđenja.

Kod učenica je situacija malo drugačija. Naime, kod njih je značajna povezanost ukupnog rezultata traženja uzbuđenja s istraživačkim (r=,15, p<,05) i poduzetničkim (r=,19, p<,05) interesima. Osim konvencionalnih i socijalnih interesa, kod učenica su ostali profesionalni interesi također povezani sa barem jednom od mjera traženja uzbuđenja.

Kako bi se utvrdio doprinos rezultata crte traženja uzbuđenja u odabiru profesionalnih interesa posebno za učenike i učenice, napravljene su regresijske analize s profesionalnim interesima kao kriterijskim varijablama (Tablica 7).

Tablica 7

Rezultati multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu realistični interesi za učenike (*N*=90) i učenice (*N*=202).

Prediktori	UČENICI		UČENICE	
	β	*p*	*β*	*p*
TAS	,230*	,034	,125	,100
ES	,073	,520	,168*	,033
Dis	-,014	,901	-,168*	,025
BS	-,113	,352	,078	,287
	R=,25 *F*=1,37	R^2=,06 *p*>,05	*R*=,27 *F*=3,95	R^2=,07 *p*<,01

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Rezultati regresijske analize pokazuju kako su mjere traženja uzbuđenja značajan prediktor realističnih interesa na razini značajnosti od 1% samo kod učenica (*F*=3,95, *p*<,01), te je njima objašnjeno 7% varijance kriterija (*R* =,28). Pri tome su značajni beta koeficijenti za subskale Traženje iskustva (*β*=,168, *p*<,05) i Dezinhibicije (*β*=-,168, *p*<,05). Iako se mjere traženje uzbuđenja nisu pokazale značajnim prediktorom realističnih interesa kod učenika, ipak je značajan beta koeficijent za subskalu Traženje uzbuđenja i avantura (*β*=,230, *p*<,05).

Tablica 8

Rezultati multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu istraživački interesi za učenike (*N*=90) i učenice (*N*=202).

Prediktori	UČENICI		UČENICE	
	β	*p*	*β*	*p*
TAS	,214*	,043	,092	,225
ES	,131	,232	,095	,226
Dis	-,233*	,035	-,133	,077
BS	-,011	,928	,196**	,008
	R=,34 *F*=2,72	R^2=,11 *p*<,05	*R*=,26 *F*=3,54	R^2=,07 *p* <,01

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Iz Tablice 8 vidi se da su mjere traženja uzbuđenja značajan prediktor istraživačkih interesa i kod učenika i kod učenica. Za učenike je ta značajnost na razini rizika od 5% (F=2,72, p<,05), a kod učenica na razini rizika od 1% (F=3,54, p<,01). Ovi prediktori kod učenika objašnjavaju 11% varijance kriterija (R =,34) te su značajni beta koeficijenti za subskale Traženje uzbuđenja i avantura (β=,214, p<,05) i Dezinhibicije (β=-,233 , p<,05), dok kod učenica objašnjavaju samo 7% varijance kriterija (R=,26), a značajan je beta koeficijent za subskalu Osjetljivost na dosadu (β=,196, p<,01).

Tablica 9

Rezultati multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu umjetnički interesi za učenike (N=90) i učenice (N=202).

Prediktori	UČENICI		UČENICE	
	β	p	β	p
TAS	,187	,075	,044	,548
ES	,191	,083	,338**	,000
Dis	-,192	,082	-,183*	,012
BS	-,123	,293	,047	,512
	R=,34 F=2,74	R^2=,11 p<,05	R=,35 F=7,07	R^2=,13 p<,01

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Mjere traženja uzbuđenja značajan su prediktor umjetničkih interesa i kod učenika (F=2,74, p<,05) i kod učenica (F=7,07, p<,01). Kod učenika objašnjavaju 11% varijance kriterija (R=,34), no niti jedan beta koeficijent nije značajan. S druge strane, kod učenica je ovim prediktorima objašnjeno 13% varijance kriterija (R =,35), a značajni su beta koeficijenti za subskale Traženje iskustva (β=,338, p<,01) i Dezinhibicije (β=-,183, p<,05).

Tablica 10

Rezultati multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu socijalni interesi za učenike (*N*=90) i učenice (*N*=202).

	UČENICI		UČENICE	
Prediktori	*β*	*p*	*β*	*p*
TAS	,189	,070	,106	,171
ES	,062	,569	-,003	,970
Dis	-,276*	,012	,019	,807
BS	-,101	,387	-,117	,124
	R=,36	R^2=,13	*R*=,15	R^2=,02
	F=3,13	*p*<,05	*F*=1,06	*p*>,05

**p*<,05 ** *p*<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Rezultati regresijske analize pokazuju da su mjere traženja uzbuđenja značajan prediktor socijalnih interesa na razini značajnosti od 5% samo kod učenika (*F*=3,13, *p*<,05), te je njima objašnjeno 13% varijance kriterija (*R*=,36). Jedini značajan beta koeficijent je za subskalu Dezinhibicije (*β*=-,276, *p*<,05).

Tablica 11

Rezultati multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu poduzetnički interesi za učenike (*N*=90) i učenice (*N*=202).

	UČENICI		UČENICE	
Prediktori	*β*	*p*	*β*	*p*
TAS	,123	,188	,203**	,007
ES	-,452**	,000	-,164*	,034
Dis	,264**	,008	,249**	,001
BS	-,163	,119	,040	,577
	R=,55	R^2=,30	*R*=,32	R^2=,10
	F=9,13	*p*<,01	*F*=5,51	*p* <,01

**p*<,05 ** *p*<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Kao što se može vidjeti iz Tablice 11, mjere traženja uzbuđenja značajan su prediktor poduzetničkih interesa i kod učenika (F=9,13, p<,01) i kod učenica (F=5,51, p<,01), i to na razini značajnosti od 1%. Pri tome ovi prediktori kod učenika objašnjavaju 30% varijance kriterija (R=,55), a kod učenica 10% (R=,32). Kod učenika su značajni beta koeficijenti za subskale Traženje iskustva (β=-,452, p<,01) i Dezinhibicije (β=,264, p<,01), a kod učenica za tri subskale-Traženje uzbuđenja i avantura (β=,203, p<,01), Traženje iskustva (β=-,164, p<,05) i Dezinhibicije (β=,249, p<,01).

Tablica 12

Rezultati multiple regresijske analize za kriterijsku varijablu konvencionalni interesi za učenike (N=90) i učenice (N=202).

	UČENICI		UČENICE	
Prediktori	β	p	β	p
TAS	,026	,793	,103	,184
ES	-,333**	,002	-,093	,248
Dis	,170	,107	,080	,295
BS	-,202	,074	-,090	,236
	R=,44 F=5,03	R^2=,19 p<,01	R=,14 F=1,04	R^2=,02 p>,05

*p<,05 ** p<,01

Legenda: TAS=traženje uzbuđenja i pustolovina; ES=traženje iskustva; Dis=dezinhibicija; BS=osjetljivost na dosadu.

Mjere traženja uzbuđenja značajan su prediktor konvencionalnih interesa samo kod učenika i to na razini značajnosti od 1% (F=5,03, p<,01), te objašnjavaju 19% varijance kriterija (R=,44). Jedini značajan beta koeficijent je za subskalu Traženje iskustva (β=-,333, p<,01).

Rasprava

Svrha ovog istraživanja bila je utvrditi kakav je odnos između crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja te provjeriti postoji li razlika između učenika i učenica u odabiru pojedinih kategorija zanimanja s obzirom na crtu traženja uzbuđenja.

Prvi problem bio je ispitati predviđa li crta traženja uzbuđenja izbor pojedinih kategorija zanimanja. U tu svrhu napravljene su regresijske analize s profesionalnim interesima kao kriterijskim varijablama, dok su prediktori bile mjere traženja uzbuđenja. Rezultati su pokazali da mjere traženja uzbuđenja predviđaju svaki od 6 profesionalnih interesa, no ne u potpunosti u očekivanom smjeru. Tako se za realistične interese regresijska funkcija s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima pokazala statistički značajnom na razini značajnosti od 1%, no samo je subskala Traženje uzbuđenja i avantura značajan prediktor ovih interesa. To bi značilo da osobe koje imaju potrebu za sudjelovanjem u aktivnostima koje osiguravaju fizičku opasnost i rizik, kao što su alpinizam i ronjenje, imaju interese prema realističnim zanimanjima. Ovaj nalaz nije u skladu s očekivanjima jer se zbog karakteristika realističnih interesa koji uključuju sustavno i pažljivo korištenje predmeta i slično očekivalo da će oni biti negativno povezani s konstruktom traženja uzbuđenja. Moguće objašnjenje leži u činjenici da neka od realističnih zanimanja osim sustavnog korištenja alata, uključuju opasnost po život, primjerice zanimanje vatrogasaca, dok to nije slučaj sa zanimanjem npr. geometra. Za istraživačke interese, kao što se i očekivalo, mjere traženja uzbuđenja pokazale su se značajnim prediktorima na razini značajnosti od 1%. Značajni su pozitivni beta koeficijenti za subskale Traženje uzbuđenja i avantura, Osjetljivost na dosadu i negativan za Dezinhibiciju što upućuje na to da osobe koje imaju potrebu sudjelovati u opasnim i rizičnim aktivnostima i koje ne podnose jednoličnost, ali ih ne zanimaju socijalno nepoželjna ponašanja, teže istraživačkim interesima. Zanimljivi su rezultati dobiveni za umjetničke interese. Naime, i njih predviđaju mjere traženja uzbuđenja na razini značajnosti od 1%, no neobično je to što je beta koeficijent za subskalu Dezinhibicije negativan. Suprotno uvriježenom mišljenju da su umjetnici skloni socijalno i seksualno otkočenom ponašanju, na ovome je uzorku dobiveno upravo suprotno. Ove interese najbolje objašnjava subskala Traženje iskustva, odnosno nekonformistički stil života, te traženje svježih senzacija i doživljaja i uzbudljivih misaonih aktivnosti. Za socijalne interese značajni su prediktori subskale Dezinhibicija i Osjetljivost na dosadu pri čemu su beta koeficijenti negativni. Drugim riječima, moglo bi se reći kako su ovi interesi negativno povezani sa socijalno nepoželjnim ponašanjima, te da želja za upuštanjem u socijalna zanimanja nije osjetljivost na

dosadu. Ovi nalazi nisu u potpunosti u skladu s očekivanima budući da su Best i Killpatrick (1977; prema Trimpop, 1994) u svome istraživanju u kojemu su uspoređivali medicinske sestre s pedijatrije i pomagače u kriznim intervencijama nakon silovanja dobili rezultate prema kojima pomagači postižu više rezultate na subskalama Dezinhibicije i Traženju iskustva. Kod poduzetničkih interesa, mjere traženja uzbuđenja objašnjavaju najviše varijance kriterija u odnosu na druge profesionalne interese, čak 21%. Značajni beta koeficijenti su za subskale Traženje uzbuđenja i avantura i Dezinhibicije te je značajan negativan beta koeficijent za subskalu Traženje iskustva. Dobiveni rezultati pomalo su neobični budući da je subskala Traženje iskustva negativno povezana s ovim interesima. Očekivalo bi se da osobe koje zanimaju poslovi koji podrazumijevaju vlastitu inicijativu i vođenje drugih ljudi ipak teže traženju iskustva. S druge strane, značajnost predikcije ostale dvije subskale ima smisla ako se uzme u obzir da poduzetnička zanimanja podrazumijevaju određeni stil života koji uključuje ponašanja karakteristična za ove dvije subskale. Pokazalo se da i konvencionalne interese predviđaju ove tri subskale i to u istom smjeru. Na prvi pogled iznenađuje statistička značajnost beta koeficijenata za subskale Traženje uzbuđenja i avantura te Dezinhibicije, no moguće objašnjenje je da osobe koje imaju konvencionalne interese svoju potrebu za traženjem uzbuđenja upražnjavaju kroz razne rizične hobije i socijalno otkočeno ponašanje u privatnom životu.

Drugi problem ovog istraživanja bio je ispitati postoje li spolne razlike u odabiru pojedinih kategorija zanimanja s obzirom na crtu traženja uzbuđenja. Testirana je značajnost razlika aritmetičkih sredina između učenika i učenica s obzirom na mjere traženja uzbuđenja i profesionalnih interesa. Rezultati su pokazali da se učenici i učenice statistički značajno razlikuju na ukupnom rezultatu crte traženja uzbuđenja te svih mjera traženja uzbuđenja osim Traženja iskustva pri čemu su učenici postizali više rezultate. Ovi su nalazi u skladu sa većinom istraživanja te se mogu objasniti muškim spolnim hormonima koji snižavaju razinu monoaminooksidaze (MAO) zbog čega muškarci traže više uzbuđenja u odnosu na žene kod kojih je razina MAO viša (Zuckermann, 2000). Mian i Kay (2003), u svome su istraživanju dobili jednake razlike između studenata i studentica na mjerama traženja uzbuđenja, odnosno studenti su postizali značajno više rezultate na subskalama Traženje uzbuđenja i avantura, Dezinhibiciji i Osjetljivošću na dosadu.

Testiranjem značajnosti razlika aritmetičkih sredina između učenika i učenica za profesionalne interese, dobivene su statistički značajne razlike za sve profesionalne interese, osim

istraživačkih. Učenici imaju veće interese prema realističnim, poduzetničkim i konvencionalnim zanimanjima, a učenice umjetničkim i socijalnim. Su, Rounds i Armstrong (2009) izvještavaju o sličnim rezultatima, većem zanimanju za realistične i istraživačke interese kod muškaraca, te većem zanimanju za umjetničke, socijalne i konvencionalne interese kod žena. Metaanaliza radne snage na američkom uzorku od 1960. do 2000. godine pokazala je da je veća zaposlenost muškaraca u realističnim, istraživačkim i poduzetničkim zanimanjima, s tim da se razlika u poduzetničkim zanimanjima gotovo izjednačila oko 1980.-ih godina. S druge strane, žene su više zaposlene u socijalnim i konvencionalnim zanimanjima, dok je zaposlenost u umjetničkim zanimanjima podjednaka (Reardon, Bullock i Meyer, 2007). Dakle, rezultati ovog istraživanja se razlikuju u tome što muški ispitanici imaju veći interes prema konvencionalnim zanimanjima, te nema razlike između muških i ženskih ispitanika u istraživačkim interesima. Moguće objašnjenje ovih nalaza je da se smanjuju rodni stereotipi u izboru zanimanja te stoga žene u odnosu na prije ipak imaju veću tendenciju prema istraživačkim, a muškarci konvencionalnim interesima.

Rezultati multiplih regresijskih analiza s profesionalnim interesima kao kriterijskim varijablama, a mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima pokazuju da su regresijske funkcije značajne za sve profesionalne interese osim realističnih na uzorku učenika, a na uzorku učenica značajne su za realistične, istraživačke, umjetničke i poduzetničke interese. Za realistične interese, kod učenika se regresijska funkcija s mjerama traženja uzbuđenja nije pokazala značajnom, dok je kod učenica značajna na razini značajnosti od 1%. Ove interese kod učenica najbolje objašnjavaju subskale Traženje iskustva i Dezinhibicija, s tim da je za subskalu Dezinhibicije beta koeficijent negativan. Dakle, ono što učenice motivira za rad u realističnim zanimanjima je nekonformistički stil života te uzbudljive misaone aktivnosti i putovanja, ali ne i socijalno otkočeno ponašanje. Iako se pokazalo da ne postoji značajna razlika općenito u istraživačkim interesima između učenika i učenica, mjere traženja uzbuđenja značajan su prediktor ovih interesa kod oba spola, no različite su mjere u pitanju. Kod učenika su značajni pozitivan beta koeficijent za subskalu Traženje uzbuđenja i avantura te negativan za Dezinhibiciju, dok je kod učenica značajan pozitivan beta koeficijent za subskalu Osjetljivost na dosadu. Za umjetničke interese dobivena je statistički značajna razlika između učenika i učenica te su im učenice sklonije, a regresijske funkcije s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima pokazale su se značajnim kod oba spola. Kod mladića nije značajan niti jedan beta koeficijent što bi se moglo protumačiti da sve subskale zajedno najbolje predviđaju odabir ovih interesa, ali je isto tako moguće da uzorak nije dovoljno velik, a umjetnički interesi nisu toliko zastupljeni u muškoj populaciji pa nije dobivena značajnost niti jednog beta koeficijenta. Kod učenica ove interese

najbolje predviđaju subskale Traženje iskustva te smanjena Dezinhibicija. Općenito, djevojke imaju veće socijalne interese u odnosu na mladiće, no mjere traženja uzbuđenja predviđaju ove interese samo kod mladića. To bi značilo da neke druge varijable utječu na preferenciju socijalnih interesa kod učenica, primjerice učenje o rodnoj ulozi. Naime, Aisenberg i Harrington (1988; prema Branica, 2004) navode kako je tradicionalno ženska uloga pružanje brige i njege, odnosno skrbi, dok Branica (2004) ističe kako u Hrvatskoj u profesiji socijalnog rada ima značajno više žena nego muškaraca. Kod učenika mjera traženja uzbuđenja koja predviđa ove interese je smanjena Dezinhibicija. Za poduzetničke interese nađena je statistički značajna razlika između učenika i učenica, a mjere traženja uzbuđenja prediktor su ovih interesa i kod učenika i kod učenica. Kod oba spola značajni su negativni beta koeficijenti za subskalu Traženje iskustva te pozitivni za Dezinhibiciju, dok je kod učenica značajan i pozitivan beta koeficijent za subskalu Traženje uzbuđenja i avantura. Dakle, dodatan motiv za odabir ovih interesa kod učenica je potreba za sudjelovanjem u aktivnostima koje osiguravaju fizičku opasnost i rizik. Kod konvencionalnih interesa pronađena je statistički značajna razlika između učenika i učenica pri čemu učenici imaju veće interese u odnosu na učenice, a mjere traženja uzbuđenja značajan su prediktor ovih interesa samo kod učenika. Prediktor koji najbolje objašnjava ove interese je smanjena potreba za Traženjem iskustva, odnosno nekonformističkog stila života.

Neki su autori već istraživali odnos crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja, no ovo je nama prvo poznato, barem u Hrvatskoj, koje se na izbor zanimanja osvrnulo u kontekstu Hollandove teorije profesionalnih interesa. Nadalje, većina istraživanja crte traženja uzbuđenja uzima u obzir samo ukupan rezultat na crti traženja uzbuđenja, a ne i njezine subskale čime se zanemaruje multidimenzionalnost ovog konstrukta (Clayton i Segress, 2007).

Ovo istraživanje ima i nekih ograničenja. Budući da je provedeno na učenicima svega tri škole, bilo bi poželjno provesti ga na reprezentativnom uzorku maturanata u Hrvatskoj. U budućim istraživanjima moglo bi se uzeti u obzir impulzivno nesocijalizirano traženje uzbuđenja koje se sastoji od psihoticizma i tri subskale konstrukta traženja uzbuđenja (Dezinhibicije, Traženje iskustva i Osjetljivost na dosadu) i neimpulzivno socijalizirano traženje uzbuđenja kojem je u osnovi subskala Traženje uzbuđenja i avantura. Osim toga, trebalo bi istražiti i hobije ispitanika kako bi se dobio uvid u to kompenziraju li ispitanici koji imaju nestimulativne profesionalne interese potrebu za uzbuđenjem kroz uzbudljive hobije.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos između crte traženja uzbuđenja i izbora zanimanja te provjeriti postoji li razlika između učenika i učenica u odabiru pojedinih kategorija zanimanja s obzirom na crtu traženja uzbuđenja. U tu svrhu napravljene su regresijske analize i testirana je značajnost razlika aritmetičkih sredina.

Regresijske funkcije s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima profesionalnih interesa značajne su na razini značajnosti od 1% za sve profesionalne interese. Kod realističnih interesa značajan je beta koeficijent samo za subskalu Traženje uzbuđenja i avantura (β=,246, p<,01), kod istraživačkih interesa za subskale Traženje uzbuđenja i avantura (β=,141, p<,05), Dezinhibiciju (β=-,163, p<,01) i Osjetljivost na dosadu (β=,154, p<,05), a kod umjetničkih interesa za subskale Traženje iskustva (β=,300, p<,01) i Dezinhibiciju (β=-,211, p<,01). Kod socijalnih interesa dobiveni su značajni beta koeficijenti za subskale Dezinhibicije (β=-,141, p<,05) i Osjetljivost na dosadu (β=-,158, p<,05), kod poduzetničkih za subskale Traženje uzbuđenja i avantura (β=,238, p<,01), Traženje iskustva (β=-,312, p<,01) i Dezinhibiciju (β=,322, p<,01), te kod konvencionalnih za Traženje uzbuđenja i avantura (β=,136, p<,05), Traženje iskustva (β=-,236, p<,01) i Dezinhibiciju (β=,176 , p<,01).

Testiranjem značajnosti razlika aritmetičkih sredina između učenika i učenica za mjere traženja uzbuđenja dobivene su statistički značajne razlike na svim mjerama traženja uzbuđenja, osim na subskali Traženje iskustva (t(290)=-1,72, p>,05), i to u korist učenika. Dakle, učenici postižu više rezultate na ukupnom rezultatu crte traženja uzbuđenja (t(290)=4,70, p<,01) te subskalama Traženje uzbuđenja i avantura (t(290)=3, 85, p<,01), Dezinhibicija (t(290)=5, 49, p<,01) i Osjetljivost na dosadu (t(290)=4, 37, p<,01).

Testiranjem značajnosti razlika aritmetičkih sredina između učenika i učenica za profesionalne interese dobivene su statistički značajne razlike za sve profesionalne interese, osim za istraživačke (t(290)=0,75, p>,05). Učenici pokazuju veće zanimanje za realistične (t(290)=6,76, p<,01), poduzetničke (t(290)=6,90, p<,01) i konvencionalne (t(290)=3,84, p<,01) interese, a učenice za umjetničke (t(290)=-3,45, p<,01) i socijalne (t(290)=-5,55, p<,01).

Rezultati regresijskih funkcija s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima profesionalnih interesa s obzirom na spol pokazuju da su regresijske funkcije značajne za istraživačke (F=2,72, p<,05), umjetničke (F=2,74, p<,05), socijalne (F=3,13, p<,05), poduzetničke (F=9,13, p<,01) i konvencionalne interese (F=5,03, p<,01), no ne i za realistične (F=1,37, p>,05) na uzorku učenika. Na uzorku učenica regresijske funkcije s mjerama traženja uzbuđenja kao prediktorima

značajne su za realistične (F=3,95, p<,01), istraživačke (F=3,54, p<,01), umjetničke (F=7,07, p<,01) i poduzetničke interese (F=5,51, p<,01), no ne i za socijalne (F=1,06, p>,05) i konvencionalne (F=1,04, p>,05).

Literatura

Aluja, A., Garcia, O., Garcia, L.F. (2003). Relationships among extraversion, openness to experience, and sensation seeking. *Personality and Individual Differences, 35*, 671–680.

Branica, V. (2004). Mogući pristup rodu i spolu u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada,11*(2), 301-310.

Bratko, D. i Butković, A. (2004). Pet velikih faktora ličnosti i predviđanje traženja uzbuđenja kod adolescenata i njihovih roditelja. *Suvremena psihologija, 7*, 65-76.

Clayton, R. R., Segress, M. J. H. (2007). Sensation seeking: a commentary. *Addiction,102*(2), 92-94.

Fulgosi, A. (1994*). Biološke osnove osobina li*čnosti. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Garcia, L.F., Aluja, A., Garcia, O., Cuevas, L. (2005). Is Openness to Experience an Independent Personality Dimension? Convergent and Discriminant Validity of the Openness Domain and its NEO-PI-R Facets. *Journal of Individual Differences, 26*(3), 132–138.

Hansen, E.B. i Breivik, G. (2001). Sensation seeking as a predictor of positive and negative risk behaviour among adolescents. *Personality and Individual Differences, 30*, 627-640.

Hedrih, V. i Šverko, I. (2007). Evaluacija Holandovog modela profesionalnih interesovanja u Hrvatskoj i Srbiji. *Psihologija, 40* (2), 227-244.

Krapić, N., Kardum, I., Kristofić, B.(2008). Odnos crta ličnosti i sposobnosti s profesionalnim interesima. *Psihologijske teme, 17*(1), 75-91.

Krapić, N. (2005). Dimenzije ličnosti petofaktorskog modela i radno ponašanje. *Psihologijske teme, 14*(1), 39-55.

Larsen**,** R.J. i Buss**,** D.M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Ludwikowski, W. M. A. (2010). *Covariates of sex differences in RIASEC interests and confidence scores.* Graduate Theses and Dissertations. Ames, Iowa: Iowa State University.

Mian, O. i Kay, E.J. (2003). A comparison of sensation-seeking between dental and biological science students. *European Journal of Dental Education, 7*, 171-176.

Milić, T.(2007). *Sklonost kupovini i traženje uzbuđenja.* Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Reardon, R.C., Bullock, E.E. i Meyer K.E. (2007). A Holland Perspective on the U.S. Workforce From 1960 to 2000. *The Career Development Quarterly, 55*, 262-274.

Roberti, J. W. (2004a). Can Sensation Seeking Explain a Vocational Interest in Forensic Identification? *The Canadian Yournal of Career Development, 3*(1), 21-24.

Roberti, J.W. (2004b). A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. *Journal of Research in Personality*, 38, 256–279.

Su, R., Rounds, J., i Armstrong, P. I. (2009). Men and things, women and people: A meta-analysis of sex differences in interests. *Psychological Bulletin, 135*, 859−884.

Šojat, A. (2007). *Traženja uzbuđenja i rodna uloga.* Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Šverko, I. i Babarović, T. (2006). The Validity of Holland's Theory in Croatia. *Journal of Career Assessment, 14*, 490-507.

Šverko, I. (2003). Profesionalni interesi: određenje, dominantni pogled i nove tendencije. *Suvremena psihologija, 6*, 129-149.

Trimpop, R.M. (1994). *The Psychology of Risk Taking Behavior*. Amsterdam; New York: Elsevier.

Zuckerman, M., (2007). *Sensation seeking and risky behavior*. Washington, DC: American Psychological Association.

Zuckerman, M. (2000). Are you a risk-taker? *Psychology Today, 33*, 52-58.

Zuckerman, M. i Khulman, M. (2000). Personality and risk-taking: Common biosocial factors. *Journal of Personality*, 68(6), 999-1029.

Zuckermann, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking.* New York: Cambridge University Press.